From Extinction to the Recreation of the Living World: the Creative Dimension of Fatigue in the Posthuman Project

[De la extincție la recrearea lumii
vii:
dimensiunea creativă a oboselii
în proiectul postuman]

Cosmin-Florentin SPASCHI¹

¹ Ph.D. student, Faculty of Philosophy and
Social-Political Sciences, Alexandru Ioan
Cuza University, Iași, Romania,
s.cosmin94@gmail.com

Abstract: *In this article, I will follow the posthuman vision to describe the contemporary era. As Rosi Braidotti illustrates, this moment is defined by a continuous balance between optimism and anxiety. Therefore, we are talking about a culture of fatigue that is more and more present today. On this subject, we find three fundamental forms: theory fatigue, post-work fatigue, and democracy fatigue. I will make a presentation of all these forms, proving that the current capitalist paradigm leads us to a series of crises. Whether we are talking about the health crisis caused by the SARS-CoV-2 virus, an economic crisis, or an ecological crisis, the current situation is problematic. However, the position promoted by the posthuman project starts from these appearances and tries to develop an affirmative conception. As Braidotti illustrates, this aspect does not mean dismissing the crises in the world. On the contrary, we are talking about understanding the problematic aspects as an appeal for change. Therefore, in the model developed by Braidotti, we encounter a posthuman and post-anthropocentric turn that defines this model of thinking. Then, we observe an extension of the dimension of "us", which eliminates any forms of discrimination. Based on such premises, new disciplines are developed, illustrating the posthuman vision. Consequently, in the last part of the article, I will describe the posthuman project, to illustrate how these crises could be eliminated.*

Keywords: *fatigue, posthuman, post-anthropocentrism, Covid-19 crisis, Rosi Braidotti;*

How to cite: Spaschi, C.-F. (2021). From Extinction to the Recreation of the Living World: the Creative Dimension of Fatigue in the Posthuman Project. *Journal for Social Media Inquiry*, 3(1), 64-77. <https://doi.org/10.18662/jsmi/3.1/17>

1. Introducere

Maniera în care se constituie realitatea contemporană ilustrează o puternică și acută criză care se reflectă pe mai multe planuri. Peisajul socio-politic actual este marcat, în perioada ultimelor luni, de starea de pandemie declarată la nivel mondial, instituită ca urmare a dezvoltării accentuate a infectărilor cu virusul SARS-CoV-2. Prin urmare, actualmente ne situăm într-o criză de ordin medical, amenințarea vieților umane atingând în acest moment al istoriei un nivel alarmant. În fața unui asemenea pericol, omenirea s-a văzut obligată să renunțe la multe dintre cadrele existenței care, până la un anumit punct, păreau imposibil de modificat sau de interzis înainte de apariția acestei boli. Începând cu luna martie a anului 2020, activitățile cotidiene firești au început să fie nepermise sau îngăduite numai printr-o serie de reguli speciale, care au fost impuse de autoritățile statale ale fiecărei țări afectate de creșterea numărului cazurilor de infectare cu noul Coronavirus.

Consecința acestor realități este aceea că o serie de cadre socio-culturale ajung să fie afectate în manieră directă de asemenea acțiuni. Cu alte cuvinte, imposibilitatea desfășurării unor activități este cea care conduce la pierderea locurilor de muncă din sectoarele afectate, un număr semnificativ de persoane fiind constrânse de măsurile împotriva răspândirii numărului de infectări cu virusul SARS-CoV-2 să își schimbe domeniul de activitate. Printr-o privire de ansamblu, putem să observăm că aceste realități conduc și la o criză de ordin economic, situația financiară de la nivel mondial fiind, la rândul ei, afectată de la introducerea stării de pandemie până în momentul de față. În privința acestui subiect, previziunile pe termen lung ilustrează o astfel de tendință, problemele de natură economică fiind considerate o consecință inevitabilă a trecerii prin acest moment al istoriei.

Pe lângă aceste aspecte care devin acute în pandemie, mai există și o altă dimensiune, a cărei rădăcini coboară ca durată dincolo de momentul de apariție al virusului SARS-CoV-2. Este vorba despre o criză ecologică remarcată de un număr tot mai mare de teoreticieni din diverse domenii. Aceasta se concretizează în fenomene climatice precum încălzirea globală sau în dispațiția tot mai accentuată a unor specii din lumea vie, fie că vorbim despre anumite regnuri vegetale sau despre unele specii de animale. Acest fenomen este cunoscut drept „Cea de-a șasea extincție”, moment spre care se îndreaptă omenirea, în lipsa unor măsuri care să remedieze și să oprească consecințele amintite mai sus.

În paginile acestui articol, voi viza toate aceste aspecte problematice din contemporaneitate și voi realiza o analiză a lor raportându-mă la aria de gândire postumană. Acest proiect devine extrem de important prin vocea autoarei Rosi

Braidotti, cea care se impune în mediul intelectual de astăzi prin viziunea pe care o dezvoltă. Plecând de la aceste idei expuse mai sus care par să ne situeze într-un punct terminus al existenței lumii vii, gânditoarea amintită își propune să alcătuiască un model epistemic, prin intermediul căruia să poată fi elaborate acele soluții care să conducă la eliminarea acestor crize de natură morală, financiară, sanitară etc. Sesizând specificul societății actuale, Braidotti consideră că există o cultură a oboselii care marchează existența într-o manieră foarte puternică. Astfel, voi prezenta toate formele specifice ale oboselii pe care gânditoarea le identifică, pentru a arăta impactul pe care îl deține anxietatea în configurarea societăților contemporane. De asemenea, voi ilustra ideea că aceste abordări postumane vizează elaborarea unei politici afirmative care să conducă la remedierea și la îmbunătățirea condițiilor de viață pentru toate elementele componente ale lumii vii. În partea de final, voi aduce în vedere o serie de mijloace prin care, conform viziunii elaborate de Braidotti, s-ar putea realiza o astfel de schimbare.

2. Forme ale oboselii în gândirea lui Rosi Braidotti

Voi începe analiza pe care o propun prin evidențierea faptului că una dintre convingerile ilustrate de către Braidotti este aceea că societatea contemporană, prin logica capitalistă pe care o promovează, se situează mereu între o dimensiune a entuziasmului și una a anxietății (Braidotti, 2019, p. 20) care se succed și ocupă agenda mondială în diferite momente. Această idee are aplicabilitate și în contextul pandemiei, când în succesiunea momentelor în care numărul zilnic al infectărilor cu COVID-19 varia de la o extremă la alta, senzația generală care se răspândea era fie aceea de prăbușire totală în fața bolii, fie de depășire a momentelor dificile și revenirea la un trend descendent de infectări. De asemenea, din momentul în care posibilitatea realizării vaccinului care să imunizeze persoanele în raport cu virusul SARS-CoV-2 a apărut, asistăm în continuare la o astfel de tendință. În primă fază, se părea că avem parte de o adevărată eliberare ca urmare a inventării acestuia. Apoi, când au apărut unele complicații și reacții adverse în urma administrării unor doze se părea că dorința de vaccinare nu a reprezentat o idee prea bună, riscurile putând fi unele semnificative. Când lucrurile de acest gen s-au remediat, numărul persoanelor vaccinate a început din nou să crească, însă o nouă îngrijorare apare, cea referitoare la durata prea scurtă în care acest vaccin își manifestă eficiența.

Pentru Braidotti, o astfel de realitate devine una extrem de problematică, ea ajungând să considere că tendința spre care ne îndreptăm printr-o astfel de fracturare a realităților înconjurătoare este aceea de a ajunge

la o stare acută de extenuare care se dovedește extrem de periculoasă pentru oameni (Braidotti, 2019). Prin urmare, teza centrală pe care o susține și o dezvoltă gânditoarea pe care o avem în vedere, referindu-se la un asemenea context, este aceea că oboseala devine un aspect care reușește să caracterizeze dimensiunea vieții umane în contemporaneitate. După cum voi ilustra în continuare, Braidotti consideră că această tendință generală a oboselii se concretizează în diferite forme, atât la nivel personal, cât și la nivel socio-cultural. Analiza pe care autoarea o întreprinde este așadar una care ajunge să vizeze o serie de cadre fundamentale pentru modul în care putem înțelege realitatea actuală și pentru felul în care putem să ne raportăm la crizele care însoțesc societatea contemporană din care suntem cu toții parte.

Prin urmare, Braidotti elaborează o analiză care vizează trei dimensiuni ale oboselii pe care le consideră centrale în cadrul abordării sale postumane. Este vorba, întâi de toate, despre o oboseală față de teorie, după care vorbim despre o oboseală a post-muncii și, în final, despre o oboseală față de democrație. Ne vom referi pe rând la toate formele amintite în vederea ilustrării manierei definitorii a acestora, care, în viziunea lui Braidotti, conduc la diferite situații problematice ce necesită un grad mai dezvoltat de conștientizare și asumare.

În primul caz, cel referitor la forma de oboseală care se manifestă în raport cu teoria, Braidotti ilustrează convingerea că actualmente ne situăm într-un moment istoric în care există o dezvoltare tot mai accentuată a unui trend anti-intelectualist. El ar fi definit de o serie de mișcări care sunt anti-teorie (Braidotti, 2016, p. 11), principalul scop al lor fiind acela de a nu mai chestiona cadrele epistemice definitorii ale societății contemporane și de a elimina formele critice care s-ar putea elabora în raport cu modelul capitalist actual. În viziunea consolidată de autoarea amintită, o astfel de poziție anti-intelectualistă poate să fie explicată prin faptul că, în principal, studiile umaniste au ajuns să nu mai aibă putere în cadrul mediului academic de la nivel mondial (Braidotti, 2019, p. 27). În anii din urmă, puternica influență a modelului economic care monopolizează toate structurile socio-politice ale statelor și-a pus cu putere amprenta, cunoașterea, fiind interpretată prin apelul la termenul de marfă, scopul principal fiind acela de a conduce către valorificarea capitalului epistemic în vederea obținerii de câștiguri și, implicit, de profit.

Una dintre problemele cele mai mari care apar într-o astfel de interpretare a lumii actuale este aceea că suntem conduși către *lipsa unor scheme critice adecvate pentru o diagnosticare a prezentului* (Braidotti, 2016, p. 11). În altă ordine de idei, devalorizarea impactului pe care sfera teoretică l-ar putea aduce în raport cu crizele societății de astăzi face ca încrederea în raport cu această dimensiune extrem de necesară să fie una tot mai diminuată. Prin

urmare, Braidotti consideră că identificăm o tendință accentuată de lamentare care există în contemporaneitate atât în sfera politică de stânga, cât și în cea de dreapta (Braidotti, 2019, p. 27). Problemele reale de diferite ordine ale societății actuale capătă o forță extrem de mare tocmai pentru că se investește din ce în ce mai puțin în acele forme de gândire care au drept principal scop să realizeze radiografii pertinente ale realității și să elaboreze teorii care să ofere alternative în raport cu principalele dileme și provocări ale unui anumit moment istoric.

Astfel putem să vorbim despre faptul că *anti-intelectualismul penalizează subtilitatea analizei prin aceea că se supune necritic «simțului comun» (tiraniei doxei) și profitului economic* (Braidotti, 2016, p. 11). La nivel academic mondial, o astfel de poziție se transpune în realitate prin faptul că disciplinele umaniste au ajuns să dețină un rol extrem de periferic, vechile modele universitare, precum cel kantian sau cel humboldtian fiind înlocuite de către un model fordist, în interiorul căruia elementul central nu mai este reprezentat de către profesor, ci de către administrator (Braidotti, 2016, p. 227), cel care poate să gestioneze o astfel de instituție într-o manieră care să fie în concordanță cu specificul societății de astăzi, cea care este axată pe producerea de bunuri de consum și obținerea, prin orice mijloace posibile, a profitului.

Această nouă configurație a universităților este remarcată și de către Stefan Collini cel care realizează o analiză de ansamblu în privința subiectului pe care îl avem în vedere. Autorul menționat subliniază în cadrul unei lucrări din anul 2012, intitulată *What are universities for?* faptul că există o puternică discrepanță între domeniile componente ale unei instituții academice. Concret, Collini susține faptul că disciplinele care se axează pe dezvoltarea unor deprinderi specifice ale societății capitaliste actuale au parte de un succes mai mare, atât numeric, cât și financiar în raport cu sferile de studiu care vizează straturile mai profunde ale cunoașterii, cele care nu pot fi valorificate de logica de piață din contemporaneitate. Astfel, un profesor din sfera studiilor economice sau a unor discipline practice precum metalurgia din cadrul unor societăți mai puțin dezvoltate, beneficiază de un statut care este cu mult superior astăzi în raport cu profesorii de limbi străine sau cu cei care predau disciplinele umaniste în centrele universitare care beneficiază de o mare tradiție și se află în vârful ierarhiilor de la nivel mondial (Collini, 2012, p. 12). Acest lucru poate fi explicat prin raportarea la un factor definitoriu pentru cadrele socio-politice actuale și anume cel financiar. Ceea ce trebuie să demonstreze universitățile astăzi este faptul că au nevoie de tot mai mulți bani, iar un astfel de proces poate să fie îndeplinit numai prin ilustrarea concretă a modului prin care anumite discipline pot să conducă la

obținerea unor sume tot mai mari de bani, prin maniera de cunoaștere pe care ajung să o dezvolte (Collini, 2012, p. 120).

Prin urmare, ne situăm într-un cerc cât se poate de vicios, cel care conduce, după cum am stabilit, la o moarte a teoriei, cea care poate să fie acuzată de faptul că ar încerca, fără niciun drept, să oprească exapansiunea logicii capitaliste, cea care trebuie să ambaleze orice idee într-o manieră atractivă, care ar putea să faciliteze vânzarea ei. Astfel, putem să explicăm de ce Braidotti consideră că este vital să se realizeze o revalorificare a abordărilor critice, dar acest demers ar trebui să fie realizat numai prin intermediul unei turnuri către modelul de gândire promovat de către postumanism. Acesta se poate dovedi responsabil de acțiunea de a „reînvia” formele care să conteste aspectele inumane ale societății contemporane (Braidotti, 2016, p. 184) și de elaborarea acelor modele care să devină o alternativă viabilă în raport cu aceste practici extrem de nesatisfăcătoare atât pentru oameni, cât și pentru indivizii non-umani care conturează sfera epistemică a modelului promovat de către postumanism. Cu alte cuvinte, această oboseală în raport cu teoria, pe care societatea contemporană o reflectă, ar putea să fie înlăturată printr-o reconfigurare a cadrelor care se situează la baza disciplinelor care interoghează raportul omului cu lumea înconjurătoare, mai ales astăzi când dimensiunile non-umane ajung să dețină o importanță tot mai mare în sfera epistemică care definește societatea contemporană, una tot mai diversă și cosmopolită.

A doua formă pe care o dezvoltă Braidotti este cea referitoare la oboseala post-muncii (post-work fatigue). Această dimensiune se află în raport cu modelul expus anterior și pleacă de la faptul că mizele formelor de instruire specializată de astăzi sunt acelea de a forma, într-un timp cât mai scurt posibil, persoane care să poată fi introduse cu ușurință în sfera muncii specifică societății contemporane. Însă, în viziunea lui Braidotti o astfel de schemă este, la rândul ei, una care este predispusă să aibă parte de diferite limite și probleme. Considerați drept simple componente ale unor angrenaje menite să aducă profit, indivizii umani ajung să fie dezumanizați și afectați în mod direct de o astfel de logică de piață. Prin urmare, asistăm la o explozie îngrijorătoare a numărului de medicamente antidepresive și de somnifere de care oamenii au nevoie pentru a-și menține viața într-o stare de echilibru (Braidotti, 2019, p. 24). De asemenea, ca urmare a crizei provocate de pandemia provocată de COVID-19, multe persoane și-au pierdut locul de muncă, ori au fost nevoite să lucreze de acasă, aceste realități contribuind și ele la apariția unor probleme semnificative care preocupă societățile actuale.

Dincolo de toate aceste aspecte, evoluția tot mai avansată a tehnicii face ca specificul pieței muncii de la nivel mondial să sufere schimbări tot

mai accentuate, care marchează în manieră decisivă rolul pe care subiecții umani îl vor mai juca în interiorul unor domenii profesionale specifice. Digitalizarea și robotizarea vor face ca multe din activitățile de astăzi, care sunt desfășurate de oameni, să fie preluate de soft-uri sau de către diverse mașinării și diverși roboți. Rapiditatea și infailibilitatea unor astfel de creații se dovedesc deja argumente decisive în favoarea extinderii pe o scară tot mai largă a lor în diverse domenii. Astfel, după cum remarcă și Braidotti, până în anul 2030, un procent de 30% dintre activitățile profesionale care acum sunt realizate de oameni vor fi transferate către invențiile tehnicii pe care le-am amintit (Braidotti 2019, p. 39). Prin urmare, vor trebui regândite și modificate sarcinile pe care indivizii umani le vor avea de îndeplinit, dar până atunci, consecința unei astfel de viziuni, conduce și ea la anumite dezechilibre și dileme.

O altă idee fundamentală pe care trebuie să o dezvoltăm în privința subiectului pe care îl avem în vedere este cea referitoare la consecințele pe care acțiunile umane din diferite domenii profesionale le au asupra mediului înconjurător și asupra entităților non-umane din cadrul acestuia. Prin urmare, se dezvoltă tot mai mult o formă de *existență caracterizată de comoditate și conformism* (Bârliba, 2020, p. 39) de pe urma căreia, omul ajunge să fie nepăsător în raport cu mediul înconjurător pe care îl folosește, de multe ori abuziv, în vederea satisfacerii plăcerii și a confortului propriu (Braidotti, 2006, p. 67). Într-o astfel de configurație, problema cea mai acută la care ajungem este aceea a limitării tot mai accentuate a unor resurse naturale sau la dispariția unor specii vegetale sau animale. Toate aceste aspecte se datorează acțiunilor umane și vin ca o urmare a modului de viață pe care societatea capitalistă îl impune, bazat pe folosirea mediului înconjurător și al consumului neîngrădit al bunurilor și resurselor pe care acesta încă le mai deține, dar care devin tot mai limitate (Braidotti & Dolphijn, 2017, p. 2).

Evident că într-un astfel de context dimensiunea etică este cea care ar trebui să fie promotoarea unor forme reale de opoziție în raport cu astfel de practici care pun în pericol sustenabilitatea speciilor. Cu toate acestea, Braidotti corelează insuficiențele din această dimensiune a oboselii cu ideile expuse anterior cu privire la dimensiunea post-teoriei în care ne situăm și consideră că, de multe ori, totala lipsă de reacție în raport cu unele practici inumane care se desfășoară în contemporaneitate se datorează tocmai acestei contestări a dimensiunii teoretice. Ea este cea care ar trebui să fie responsabilă de elaborarea unor soluții reale în raport cu diferitele crize pe care le întâmpinăm în societatea actuală. De-a lungul timpului diferite imperative teoretice au tot fost elaborate, însă problema cea mai acută este aceea a aplicabilității concrete a unor astfel de modele. Astfel, o axiomă

precum aceea care stabilește că *atunci când interesele de afaceri sunt în conflict cu morala sau bunăstarea societății, afacerile sunt cele care trebuie să cedeze* (Solomon, 2006, p. 388) este cât se poate de corectă. Însă, în lipsa elaborării unor legi generale care să poată fi utilizate în vederea opririi unor acțiuni vătămătoare pentru unele ecosisteme, acest principiu se dovedește a fi insuficient.

A treia formă care definește realitatea de astăzi în privința subiectului pe care îl avem în vedere vizează oboseala față de democrație (democracy fatigue). Asistăm aici la un cumul de cauze care conduc la o puternică formă de radicalizare în cadrul societăților, precum și la o tendință tot mai accentuată de extindere a populismului (Braidotti, 2019, p. 41). Vorbim și în acest caz despre specificul capitalismului contemporan, cel care stabilește o diferențiere tot mai accentuată între categoriile sociale din interiorul diferitelor culturi de pe mapamond. Poziția exprimată de către Braidotti este aceea că noua economie induce fracturile sociale care sunt tot mai răspândite astăzi (Braidotti 2019, p. 42), chiar și în țările cele mai avansate și dezvoltate din perspectivă socio-economică.

Practic este vorba despre o tendință care tinde să elimine pătura de mijloc a societății, divizând tot mai mult oamenii între două categorii extreme: cei bogați, care ilustrează tendința de a se îmbogăți și mai mult, apoi cei săraci, care riscă să devină și mai nevoiași pe viitor. Într-o asemenea configurație a realității apar tot mai multe mișcări de natură politică, mesaje pe care acestea le oferă fiind adresate celor defavorizați și livrează, de cele mai multe ori, o ideologie care mizează pe un puternic accent pus pe instaurarea unei noi ordini sociale prin forță sau chiar prin diferite maniere de luptă. Promițându-le acestor „nevoiași” accesarea la o viață mai bună, astfel de organizații politice ajung să transmită mesaje agresive, bazate pe inventarea unor dușmani comuni care vor fi pedepsiți sau înlăturați în momentul în care vor ajunge să dețină puterea de partea lor.

Criteriul financiar nu este singurul aspect care manifestă importanță în ceea ce privește această formă a oboselii. Perioada ultimelor decenii a fost una marcată de diferite confruntări purtate între diferiți poli ai puterii, miza fiind aceea de a permite diverselor minorități să obțină o serie de drepturi și de facilități sociale pe care anterior nu le dețineau. Fie că vorbim despre criterii legate de rasă, de gen, de religie ș.a.m.d., acțiunea de promovare a diversității s-a aflat pe agendele politice din cadrul tot mai multor state în deceniile din urmă (Braidotti, 2016, p. 69). Obținerea tuturor acestor drepturi a fost o acțiune pozitivă care a condus societățile către o formă tot mai accentuată de cosmopolitism, care să se bazeze pe o dorință de egalitate, în care să nu conteze anumite trăsături personale, ci doar faptul că diferențele

reale dintre diferite categorii socio-culturale apar ca urmare a dezvoltării unor viziuni extremiste și naționaliste.

Prin urmare, discursurile politice care se împotrivesc diversității, tratând „diferența” prin forme puternice de stigmatizare încep să capete o semnificație tot mai acută în cadrul societăților contemporane. Această tendință este una care trebuie să fie gestionată cu o atenție extrem de mare, mai ales că, pe perioada pandemiei, legăturile dintre state au avut puternic de suferit, situațiile de carantinare regională extinzându-se și la nivel macro, atunci când nu a mai fost permisă trecerea frontierelor dintre diferite țări. Evident miza a fost una care a avut la bază criteriul de siguranță, vizându-se limitarea răspândirii virusului SARS-CoV-2. Dar cu toate acestea, cel puțin la nivelul Uniunii Europene, nivelul la care s-a ajuns în momentele cele mai acute de criză de pe perioada pandemică, a marcat o puternică formă de contestare a principiilor generale pe care această formă de organizare a garantat că le va respecta.

Așadar, în ceea ce privește subiectul oboselii față de democrație, ideile exprimate mai sus ar reprezenta principalele motive care ar putea să explice de ce tot mai mulți oameni ajung să voteze astăzi într-o manieră democratică, în favoarea unor mișcări anti-democratice (Braidotti, 2019, p. 42). În lipsa elaborării unor mijloace pertinente de combatere a tendințelor de radicalizare și a populismului care astăzi este tot mai răspândit, pericolul începe să fie tot mai mare. În consecință, abordările cu privire la statutul democrației în societățile capitaliste actuale, încep să chestioneze tot mai mult dacă acest model de guvernare politică poate să reprezinte soluția viabilă în raport cu toate schimbările pe care acest moment istoric le va oferi în viitorul apropiat, fața reală a acestui viitor depinzând în manieră fundamentală de deciziile și acțiunile pe care le realizăm în lumea care se deschide astăzi în fața ochilor noștri.

3. Revalorificarea oboselii în proiectul postuman

Din descrierile realizate în secvența anterioară a acestui articol, ar părea că realitatea actuală este una care este aproape de colaps. Perspectivile amintite ilustrează o serie de crize care se accentuează tot mai mult, acestea conducându-ne, de cele mai multe ori, către o imposibilitate de a oferi soluții reale cu aplicabilitate concretă. Mai mult, ultimele luni au fost marcate de o realitate pe care omenirea nu a mai fost nevoită să o suporte de o perioadă de timp extrem de îndelungată. Situația pandemică de la nivel mondial ne-a condus către o modalitate de a trăi pe care anterior poate nu am fi putut-o concepe, decât în ecranizările cinematografice din genul science-fiction. Am renunțat la multe dintre drepturile individuale și sociale care păreau de

necontestat și am fost împinși la o limitare tot mai accentuată a posibilităților care pot să definească ceea ce înseamnă acțiunea de a trăi. Prin urmare, atunci când numărul cazurilor și a deceselor zilnice ca urmare a infectării cu Coronaviruză era unul care atingea cote foarte alarmante, viața speciei umane părea serios afectată și pusă în pericol.

Cu toate acestea, viziunea postumană este una care nu se lasă impresionată de aceste aspecte problematice din contemporaneitate. Perspectiva pe care o dezvoltă Braidotti așează în centru disconfortul, cel care poate să devină un principiu extrem de important pentru manierele de depășire a situațiilor de criză. Prin urmare, criza poate să fie pecepută drept motor pentru schimbare, pentru inovare și recreare (Braidotti, 2019, p. 43). Printr-o astfel de abordare nu ar trebui să eliminăm din vedere faptul că aceste situații problematice fac ca oamenii și mediul înconjurător să sufere, că durerea este tot mai răspândită la nivel individual în societățile contemporane sau că unele categorii umane sunt deposedate de orice șansă la o viață, în care o serie de drepturi să le fie garantate, iar ajutorul primit din partea unor instituții specializate să fie real și de folos. Din contră, viziunea postumană conduce la o atenție mult mai mare față de aceste aspecte problematice, dar încearcă să se împotrivească tuturor acestora printr-o formă de pozitivitate, care de cele mai multe ori este dusă până la extrem.

În loc să discutăm despre o politică a apocalipsei pe care, în viziunea lui Braidotti, o regăsim astăzi atât în discursul politic de stânga, cât și în cel de dreapta, am putea să mizăm pe o logică a devenirii continue, în care viața se valorifică și se revalorifică într-o manieră continuă (Braidotti, 2016, p. 79). Această idee este fundamentată în special prin turnura post-antropocentristă pe care proiectul postuman elaborat de către Braidotti mizează, mutând sfera de interes de la nivelul lui Bios, viața care cuprinde doar indivizii umani, către *Zoe*, un cadru mai larg care include și viața celorlalți non-umani, animalele, plantele, roboții. O astfel de poziție implică renunțarea la egoism, prin conștientizarea faptului că viața pe pământ nu depinde deloc de existența noastră și că ea oricum o să continue cu sau fără noi.

În această abordare, accentul cel mai semnificativ este pus chiar asupra acestui „noi”, iar întrebarea inevitabilă care apare este: Cine este acest noi? Vorbim despre un „noi” care să definească o anumită națiune, un popor ales sau doar pe „noi” ca oameni? Evident că perspectiva pe care o dezvoltă Braidotti reflectă atât turnura postumană, cât și cea post-antropocentristă (Braidotti & Hlavajova 2018, p. 339), trimițând la o acțiune de renegociere a ceea ce înțelegem prin acest concept. Astăzi, mai mult ca oricând, este necesară o lărgire cât mai accentuată a sferei lui „noi” pentru a putea include

aici atât diferite minorități, cât și pe ceilalți non-umani, care au de suferit atât timp cât sfera acceptabilului este păstrată în cadre limitate.

Maniera prin care se poate realiza un astfel de demers este aceea de a dezvolta o serie de noi abordări teoretice, care să poată să preia locul disciplinelor umaniste, cele care se dovedesc incapabile de a mai avea o însemnătate pentru sfera cunoașterii din actualitate, tocmai pentru că au rămas fără obiectul lor de bază, omul. Acest concept a fost deconstruit încă din a doua jumătate a secolului XX, atunci când s-a demonstrat că nu este altceva decât o simplă construcție a demiurgiei cunoașterii, eliminarea sa nefiind o acțiune negativă, ci, din contră, una pozitivă, fiind în sfârșit cu putință să se gândească în interiorul său (Foucault, 2008, p. 459). Din acest moment au apărut o serie de noi abordări care se intitulează pur și simplu „studii” cele mai importante dintre acestea fiind studiile de gen, studiile post-coloniale, studiile feministe, studii ecologice ș.a.m.d. (Braidotti, 2019, p. 107). Toate aceste discipline au avut importanta sarcină de a conduce la modificarea înțelesurilor care erau oferite lui „noi” până la apariția lor și, de asemenea, de a oferi noi modele de discipline teoretice care să poată să realizeze în manieră concretă turnura către postumanism.

Inevitabil, toate aceste studii care au deja o îndelungată tradiție, fiind introduse în ultimele decenii ale secolului trecut, au facilitat în contemporaneitate modificarea disciplinelor teoretice, făcându-le să devină postumane. Prin urmare, astăzi subiectele pe care gânditorii postumani contemporani le dezvoltă în abordările lor intelectuale pot să fie pădurile, ciupercile, praful, codurile și software-urile, precum și deșeurile digitale (digital waste) (Braidotti, 2019, p. 48). În consecință, cadrele de acceptabilitate care existau cu puțin timp în urmă au fost depășite, dimensiunea lui „noi” atingând o deschidere semnificativă, care să nu îi mai discrimineze pe componenții unor anumite structuri socio-culturale. Prin urmare, în noul climat politic din contemporaneitate, imperativul cel mai semnificativ care se alcătuiește este acela că suntem cu „toții împreună în asta” (Braidotti, 2019, p. 144), poziție care a devenit și mai evidentă pe durata pandemiei care s-a datorat infecțiilor cu noul Coronavirus. Acesta a fost momentul în care s-a sesizat că este nevoie de o puternică formă de colaborare între diferite forme ale lumii viului, pentru ca situația acută de criză să poată fi depășită.

Însă, o ultimă remarcă ce ar mai trebui adusă este cea referitoare la faptul că deși facem cu toții parte dintr-o lume care este interconectată din ce în ce mai puternic, totuși nu suntem la fel (Braidotti, 2019, p. 144). Acest fapt subliniază încă o dată că trebuie să ținem cont de diversitate, de multitudinea posibilităților de a trăi și de tot ceea ce este dincolo de uman, iar asta nu întemeiază formele de subordonare și de control sau agresivitatea

întâlnită astăzi în diferite colțuri ale lumii față de anumite categorii sociale sau religioase. De asemenea, această poziție mai atrage atenția și asupra faptului că sfera non-umanului deține un statut din ce în ce mai important în privința manierei în care viața de astăzi se poate derula.

Exemplul cel mai recent care poate să fie adus aici este cel referitor la situația pandemică cu care am fost nevoiți să ne confruntăm. Dincolo de orice supoziții și idei care să speculeze în raport cu această realitate, ceea ce poate să fie spus cu certitudine este faptul că în atenția mondială a ultimelor luni elementul central a fost un virus, care este o entitate non-umană cu proprietăți speciale de viață și de răspândire, lucru care a îngreunat oprirea transmiterii sale. Nu știm dacă din martie 2020 și până astăzi omenirea a progresat în vreun fel, însă avem certitudinea că virusul SARS-CoV-2 a făcut-o, dezvoltând un număr extrem de mare de tulpini și de noi forme care au atras și ele atenția în ultima perioadă.

Toate aceste poziții ne arată cât se poate de clar că trăim deja în postumanism, chiar dacă multe dintre formele epistemice pe care acest model de gândire le propune, încă nu au reușit să fie aplicate în societatea contemporană. Suntem datori să asumăm viziunea optimistă pe care Braidotti o promovează și ideea de recrearea continuă a vieții. De asemenea, fiind de partea noilor discipline cu specific postuman care sunt implementate la nivelul sferei academice în societăți tot mai numeroase, trebuie să ajutăm și noi la schimbarea perspectivei, pentru că modul în care va arăta viața peste câteva generații depinde foarte mult de acțiunile pe care generația noastră le întreprinde în prezent și în viitorul apropiat. Dacă aceste idei pot părea prea utopice, atunci acest lucru este un câștig dintr-un punct de vedere postumanist, căci pentru această sferă de cunoaștere *mințile profetice și vizionare sunt gânditorii viitorului* (Braidotti, 2016, p. 250). În fond, nu știm cum o să arate viitorul, dar suntem datori să îl construim începând chiar de acum.

4. Concluzii

În paginile acestui articol am redat o perspectivă postumană recent exprimată de către gânditoarea Rosi Braidotti. În anul 2019, autoarea menționată sublinia faptul că suntem în pragul unei situații de criză care este aproape iminentă. Această convingere avea să se dovedească întemeiată la scurt timp după aceea, în momentul în care un virus a început să se răspândească cu rapiditate, conducând către declararea unei stări de pandemie care a afectat multe dintre caracteristicile care defineau viața și care a limitat o serie din drepturile pe care anterior nu le-am fi pus niciodată la îndoială. După cum am văzut, analizele lui Braidotti subliniază că toate aceste constrângeri ne conduc către o cultură generală a oboselii, datorată

unor amenințări privitoare la extincție sau la un colaps general, care se răspândesc tot mai mult și care pervertesc adevăratul specific al lumii vii, al lui *Zoe*, care este marcat de un caracter auto-organizator și de o devenire continuă.

Dezvoltându-și perspectiva cu privire la această poziție, Braidotti consideră că întâlnim trei forme specifice ale oboselei în societatea contemporană. Prima din ele este oboseala față de teorie, cea care își are punctul de origine într-o acțiune tot mai puternică de devalorizare în raport cu tot ceea ce definește sfera disciplinelor teoretice, cele care sunt atente la direcțiile spre care se îndreaptă societatea și își propun să construiască mijloace prin care să se poată remedia eventualele aspecte problematice care sunt identificate. Cum specificul societății contemporane este unul de sorginte capitalistă, singurul aspect care ajunge să conteze cu adevărat fiind cel al obținerii de profit prin orice fel de mijloace, asistăm la un specific anti-intelectualist tot mai pronunțat. Inclusiv universitățile de astăzi valorifică un model bazat pe dezvoltarea unor deprinderi care să asigure integrarea rapidă pe piața muncii, condamnând disciplinele teoretice la o situație extrem de precară.

A doua formă pe care am amintit-o în articolul de față este oboseala post-muncii. După cum am observat, aici vorbim despre o tendință paradoxală. Este vorba despre o continuă balansare între aspectul referitor la comodificarea vieții prin dominarea mediului înconjurător și devalorizarea umană prin transformarea indivizilor în simple unelte valorificate de logica de piață din contemporaneitate. Urmarea cea mai importantă care decurge de pe urma unei astfel de poziții este aceea că integritatea indivizilor este tot mai afectată, stare care este confirmată de statisticile referitoare la consumul de medicamente anti-depresive și al somniferelor.

Ultima perspectivă pe care o ilustrează Braidotti este cea referitoare la oboseala față de democrație, cadrul care realizează o radiografie de ansamblu a dinamicii spre care se îndreaptă societatea contemporană. Prin faptul că economia capitalistă accentuează dihotomia dintre săraci și bogați, asistăm la o segregare tot mai accentuată între diferite categorii sociale, aspect care conduce la o creștere a viziunilor socio-politice care mizează pe aspecte care vizează radicalizarea și promovarea unor viziuni populiste.

Toate aceste aspecte reprezintă realități de necontestat, cu care trebuie să ne confruntăm în societățile de astăzi. Cu toate că ele nu pot fi negate, soluția pe care o propune gândirea postumană este aceea a valorificării unei viziuni optimiste, oferită tocmai de perspectiva auto-organizatoare a lumii vii. Cu sau fără noi, viața continuă să existe, iar acest lucru este un îndemn puternic în favoarea renunțării la egoism și la speciism,

pentru o descidere către *Zoe*, acolo unde ne regăsim cu lumea vie, cu plantele, cu animalele și cu ceilalți non-umani (roboții, software-urile inteligente etc.). Pentru a putea rezolva crizele cu care astăzi ne confruntăm, trebuie să mizăm pe o integrare a diferitului, a stăinului, a diferenței. Proiectul postuman alcătuit de Rosi Braidotti poate să fie un ghid în vederea remedierii acestor situații problematice, iar îndemnul la optimism și acțiune pe care îl primim prin lectura operelor acesteia ne mobilizează și, concomitent, ne obligă să încercăm o îmbunătățire a lumii în care exităm, în vederea construirii în prezent a unui viitor în care urmașii noștri să se poată bucura de viață și de lume.

Referințe

- Bărlița, I. (2020). *Libertate, conformism și societate de consum*. În C. Moisuc, & V. Țuțui (Eds.), *Ordine și libertate: de la metafizică la politică* (pp. 31-54). Editura Universității Alexandru Ioan Cuza.
- Braidotti, R. (2006). *Transpositions: On nomadic ethics*. Polity press.
- Braidotti, R. (2016). *Postumanul* (O. Anemțoaicea, Trans.). Hecate. (Original work published 2013)
- Braidotti, R. (2019). *Posthuman knowledge*. Polity Press.
- Braidotti, R., & Dolphijn, R. (Eds.). (2017). *Philosophy after nature*. Rowman & Littlefield International.
- Braidotti, R., & Hlavajova, M. (Eds.). (2018). *Posthuman glossary*. Bloomsbury academic.
- Collini, S. (2012). *What are universities for?*. Penguin Books.
- Foucault, M. (2008). *Cuvintele și lucrurile* (B. Ghiu & M. Vasilescu, Trans.). RAO International Publishing. (Original work published 1966)
- Solomon, R. C. (2006). *Etica relațiilor de afaceri*. În P. Singer (Ed.), *Tratat de etică* (pp. 385-395). Iași: Polirom.